

УДК 658

Голубінка Ю.М.

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ КАТЕГОРІЇ СУБ'ЄКТ ГОСПОДАРЮВАННЯ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

У статті розглянуто економічну категорію суб'єкт господарювання державного сектору економіки, надано оцінку висвітлення у законодавчій літературі, запропоновано удосконалене визначення даного поняття.

Ключові слова: суб'єкт господарювання, державний сектор економіки, господарська діяльність.

Golybinka Yu.

ECONOMIC CONTENT CATEGORIES OF PUBLIC SECTOR ECONOMIC

The article deals with the economic category of subjects of public sector economics, the assessments of lighting in legal literature, is offer the improved definition of this concept.

Key words: the entity, the public sector, economic activity.

Голубинка Ю.М.

ЭКОНОМИЧЕСКОЕ СОДЕРЖАНИЕ КАТЕГОРИИ СУБЪЕКТ ХОЗЯЙСТВОВАНИЯ ГОСУДАРСТВЕННОГО СЕКТОРУ ЭКОНОМИКИ

В статье рассматривается экономическая категория субъекты хозяйства государственного сектору экономики, дана оценка их представления в законодательной литературе, предложено усовершенствовать определение данного понятия.

Ключевые слова: субъект хозяйственной деятельности, государственный сектор экономики, хозяйственная деятельность.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. У статті досліджено економічний зміст поняття «суб'єкти господарювання державного сектору економіки» на основі аналізу нормативно-правових документів.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Питання пов'язані з вивченням державного сектору та безпосередньо організацією бухгалтерського обліку у ньому висвітлюють

такі вітчизняні вчені, як: М.Т. Білуха, Р.Т. Джога, М.Д. Білик, О.О. Терещенко, О.І. Ковтун, Д.Г. Лук'яненко та багато та інших.

Цілі статті. Дослідити сутність категорії «суб'єкт господарювання державного сектору економіки» на основі аналізу нормативно-правових документів.

Викладення основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Зміни, що відбуваються у світовій економіці, вимагають посиленого та ефективного державного регулювання, який би гарантував фінансово-економічну безпеку країни. Установи державного сектору вимагають особливої уваги та зважених кроків у їх реформуванні. Одним із головних завдань у цьому напрямі є побудова якісно нових фінансово-економічних відносин, значну роль у вирішенні яких покликаний відіграти оновлений бухгалтерський облік бюджетних установ як засіб формалізації та відображення зазначених відносин. Необхідність змін у бюджетному обліку зумовило затвердження Кабінетом Міністрів України Постанови від 16 січня 2007 р. №34 «Стратегія модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі на 2007–2015 роки» [9]. Тому питання реформування бухгалтерського обліку у державному секторі та наближення його до міжнародних стандартів стало відкритим та пріоритетним напрямком у дослідженні науки, вивчення якого розпочинається з аналізу самого поняття «суб'єкти господарювання державного сектору економіки». В Україні функціонують близько 40 тисяч установ та організацій різного профілю, які повністю або частково утримуються за рахунок державного чи місцевих бюджетів.

Державний сектор у традиційному розумінні – це сукупність державних підприємств. В економічній енциклопедії зазначено, що державний сектор економіки – сукупність організацій, підприємств – суб'єктів підприємницької діяльності, економічної інфраструктури, державної форми власності, що є у підпорядкуванні держави й створює додаткову вартість, яка є державною власністю.

Державний сектор економіки представляє державу як самостійного господарюючого суб'єкта, частка якого значно відрізняється в окремих країнах: традиційно мінімальна для США й значна для країн Західної Європи. Великою проблемою є ефективне функціонування цього сектору, оскільки в ньому виникають тенденції до зниження ефективності, якості тощо, пов'язані, з одного боку, зі значно меншим тиском на ці підприємства ринкових сил, а з іншого – з підтримкою держави [7]. Розгляд міжнародного досвіду формування структур національних економік свідчить, що господарській діяльності держави, властива

наявність як об'єктів державного сектору, так і недержавних підприємств. Особливо це характерно для трансформаційних економік.

Державний сектор має два рівні власників: центральний уряд і місцеві (комунальні) органи влади. Державний (згідно із західною термінологією – публічний) сектор призначений для того, щоб відтворювати публічні (суспільні) блага [10]. Він представлений великою кількістю видів суб'єктів господарювання – від підприємств, що діють лише на основі державної власності, до змішаних державно-приватних підприємств і корпорацій, де держава здійснює контроль, володіючи контрольним пакетом акцій. Зростання пріоритету законодавства призводить до посилення ролі держави як координатора інтересів різних суспільних груп.

У нормативно-правових актах України та в теоретичних напрацюваннях вчених використовується поняття «суб'єкти господарювання державного сектору економіки», яке складається з двох самостійних наукових словосполучень «суб'єкт господарювання» та «державний сектор», що не виділено в окремий термін. Таким чином, ми пропонуємо виокремити цю економічну категорію. Для її дефініції у законодавчій літературі сформовано табл. 1.

Таблиця 1

Категорія суб'єкти державного сектору економіки
у законодавчій літературі

Нормативно-правовий документ	Твердження	Погляд автора
1	2	3
Господарський кодекс України (ст.22) [2]	Суб'єктами господарювання державного сектору економіки є суб'єкти, що діють на основі лише державної власності, а також суб'єкти, державна частка у статутному капіталі яких перевищує п'ятдесят відсотків чи становить величину, яка забезпечує державі право вирішального впливу на господарську діяльність цих суб'єктів.	Визначено суб'єкти державного сектору економіки, але не розкрито сутність даного поняття
Цивільний Кодекс України (ст. 167) [12]	Держава діє у цивільних відносинах на рівних правах з іншими учасниками цих відносин. Держава може створювати юридичні особи публічного права (державні підприємства, навчальні заклади тощо) у випадках та в порядку, встановлених Конституцією України та законом. Держава може створювати юридичні особи приватного права (підприємницькі товариства тощо), брати участь в їх діяльності на загальних підставах, якщо інше не встановлено законом.	В правовому регулюванні взаємовідносин між суб'єктами господарювання провідна роль належить ЦКУ, у ньому чітко не окреслено суб'єкти державного сектору економіки.

1	2	3
Класифікація інституційних секторів економіки України [4]	Сектор загального державного управління (ЗДУ) об'єднує юридичні особи, для яких основною діяльністю є виконання функцій законодавчої, виконавчої або судової влади відносно інших інституційних одиниць в межах певної території. Вони мають повноваження збирати податки та інші обов'язкові платежі, а також витратити їх відповідно до урядової політики. Розподіл сектору ЗДУ за підсекторами здійснюється таким чином: - центральні органи державного управління (центральний уряд); - регіональні та місцеві органи державного управління; - фонди соціального страхування.	Не повна класифікація під секторів.
Методика визначення питомої ваги державного сектору в економіці [6]	До суб'єктів господарювання державного сектору економіки належать: суб'єкти, які діють на основі виключно державної власності: державні підприємства, казенні підприємства, державні акціонерні компанії (товариства) (за Державним класифікатором України ДК 002:2004 "Класифікація організаційно-правових форм господарювання" (далі - КОПФГ), коди 140, 145, 235 відповідно) та дочірні підприємства (за КОПФГ код 160), засновниками яких є суб'єкти господарювання з вищенаведеними кодами КОПФГ; суб'єкти, державна частка у статутному фонді яких перевищує 50 відсотків; суб'єкти, державна частка у статутному фонді яких становить величину, яка забезпечує державі право вирішального впливу на господарську діяльність цих суб'єктів.	Наведено детальний перелік видів суб'єктів господарювання без розкриття економічного змісту суб'єктів господарювання державного сектору.

Вивчення нормативно-правових документів, дає можливість зазначити, що в них деталізовано склад державного сектору економіки, але не повністю розкрито суть самого поняття «суб'єкти господарювання державного сектору економіки».

Поняттям «суб'єкт» (лат. Subjectum) позначають носія цілеспрямованої предметної діяльності. У словнику законодавчих термінів поняття «суб'єкт господарювання» широко розкрито, зокрема окремо для різних аспектів діяльності держави (в питаннях регулятивної політики та підприємництва, європейської інтеграції, в аграрній політиці, тощо).

Загальне поняття суб'єкта господарювання визначено Господарським кодексом, виходячи зі змісту ст. 55 можна навести такі ознаки, притаманні суб'єктам господарювання:

- 1) вони здійснюють господарську (підприємницьку) діяльність;
- 2) наділені господарською компетенцією (сукупністю господарських прав та обов'язків);
- 3) мають відокремлене майно;
- 4) несуть відповідальність у межах належного їм майна, крім випадків, передбачених законодавством.

Отже, поняття суб'єкта господарювання обґрунтоване теорією господарювання, яка виходить з того, що суб'єктами господарювання є учасники господарських відносин.

Слід зазначити недостатню узгодженість положень ГКУ і гл. 7,8 ЦКУ, що стосуються правового статусу юридичних осіб, у тому числі суб'єктів господарювання, що викликає труднощі під час вивчення даного питання. Також спостерігається зайве дублювання норм, що регламентують правове становище суб'єктів господарювання, так в ГКУ, і в ЦКУ наводяться поняття і види товариств.

В законодавстві України є окремі норми щодо регулювання державного сектору економіки, однак їх ефективність викликає сумніви. Аналізуючи Методику визначення питомої ваги державного сектору в економіці, ми прийшли до висновку, що вона втратила свою актуальність та не в змозі сприяти ефективному виконанню поставлених розробниками завдань. Це проявляється, зокрема, у тому, що вживається та відповідно розраховується питома вага державного сектору з позиції «суб'єкта господарювання державного сектору економіки», тоді як точнішою була б орієнтація на «об'єкти державної власності». Така уніфікація понять звужує можливості аналізу, залишаючи поза його увагою частину державного сектору економіки. Це підтверджується наведеним у Методиці переліком суб'єктів господарювання державного сектору економіки, який є стандартним для національного законодавства. Оптимальний розмір державного сектору економіки постійно змінюється під впливом найрізноманітніших факторів. Таким чином, розрахунок питомої ваги державного сектору в економіці потребує перегляду, оскільки він має відображати обсяг об'єктів державної власності, який саме у конкретний період розвитку забезпечує виконання державою власних функцій.

Висновки. Враховуючи особливості державного сектору економіки і специфіку функціонування його суб'єктів, вважається за доцільне надати наступне визначення: суб'єкт господарювання державного сектору

економіки – це суб'єкти, засновані власниками (державою), або управлінські організації, визначені законом як уповноважені власником органи, які здійснюють управлінську діяльність в економіці і /або на основі відокремленого майна в межах своєї компетенції безпосередньо здійснюють господарську діяльність і використовують її результати для забезпечення сталого та гармонійного розвитку країни вцілому.

Безумовно, представлений аналіз економічної категорії «суб'єкт господарювання державного сектору економіки» має бути значно глибшим та всеохоплюючим. Запропоноване виокремлення терміна та наведене визначення в найбільшій мірі розкриває його сутність та значення в умовах трансформаційної економіки.

1. Білик М.Д. Управління фінансами державних підприємств / М.Д. Білик. – Київ: Товариство «Знання» КОО, 1999. – 312 с.
2. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року № 436-IV // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
3. Джога Р. Т., Сінельник Л. М., Кондратюк І. О., Петруніна В. В. Д 42. Облік у бюджетних установах: Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц. / Р.Т. Джога, Л.М.Сінельник, І.О.Кондратюк, В.В.Петруніна. – К.: КНЕУ, 2006. – 296 с.
4. Класифікація інституційних секторів економіки України: Наказ Державного комітету статистики України від 18.04.2005 № 96 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uaopravo.net/data/base20/ukr20879.htm>
5. Ковтун О. І. Державне регулювання економіки: навч. посібн. / О. І. Ковтун. – Львів: Новий Світ, 2007. – 432 с.
6. Методика визначення питомої ваги державного сектору в економіці: Наказ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України, Державного комітету статистики України, Фонду державного майна України від 04.11.2003 № 307/375/1963 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1068-03>.
7. Політична економія: Навч. посібн. / Г. А. Оганян, В. О. Паламарчук, А. П. Румянцев та ін.; За заг. ред. Г. А. Оганяна. – К.: МАУП, 2003. – 520 с. – С. 515–517.
8. Стратегії економічного розвитку в умовах глобалізації: Монографія / за ред. д-ра екон. наук, проф. Д. Г. Лук'яненка. – К.: КНЕУ, 2001. – 538 с.
9. Стратегія модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі на 2007–2015 рр., затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 16 січня 2007 р., № 34;
10. Сучасна економіка Єщенко І. С, Палкім Ю. І. Сучасна економіка: Навч. посібн. – К. Вища шк., 2005. – 327 с.
11. Терещенко О. О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: Навч. посібн. / О.О.Терещенко. – К.: КНЕУ, 2003. – 554 с.
12. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року № 435-IV // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=435-15&p=1243409023593168>